

де Над плесо **вичибрикує одверті** (с. 122); **І шемроче**, мов бабця, журбою Бідну долю свою над водою (с. 125); **Їй гримілось, блискалось, дощилось** (с. 92);

Чотири новотвори Петра Маха належать до безсуфіксного способу: **Я знаю, Вони були щасливі, Бо відкривалась ясна майбуття** (с. 9); **В трамвайній галді, одинока, Не бачачи наших очей, Смуглянка вслухалася в Блока** (с. 41); **Щоб перебути непогідь, мені Принаймні слід набратися відваги** (с. 121); **Радю зміється війка-повійка, Опрокльонена людом нав'язи** (с. 78).

Кілька неологізмів утворено суфіксально-префіксальним способом:

Бо ти її у світ пустив, А не для себе утюремив (с. 79); **Мала втіху на взгірку єдину, Що всіма тут шанований граб Любить тільки її, личину!** (с. 125); **Хай надосвітку збудять Молоду Косачівну** (с. 113). **Заворожила зорям срібну вись, Сама спотиха вітрові га дає** (с. 124); **Думок звітрованих Еол, жени човни моєї мрії** (с. 159); **Коли слово кучеряве З уст злішнєвених зринає** (с. 101). **Чи розгілєних літ Пахне ніжність довіку Дорогої землі** (с. 130).

Авторські неологізми, які є результатом основоскладання мають таку різну внутрішню семантику. Вони вказують на: об'єкт: **Виростає до сонця між людьми Спартмайдан мого космодрому** (с. 8). **Я ж висну гей-гей в неболоні** (с. 91); дію над об'єктом: **Чесний хліб – Зеленоносне село Из невтомою молодою!** (с. 33). **Розбуди-но вітра дужого добровійного** (с. 84); **Іду, немов сівач, в мандрівку днів, Лишаючи обійстя тихоспіву** (с. 33); **Наслухавсь я хороспіву І назбирав медонаху** (с. 52); **Відиукаю тебе, Відиукаю в густім травостої** (с. 132); характеристика: **Цілую слід, який проліг Від добролюдьськості доріг До серця, матінко, твогого** (с. 162); колір: **Між соснами не наживеться дуб, Коли вони такі зеленоновні** (с. 124); **Втікав щораз у власне сивобрів'я** (с. 68); **Закружляв на вітрі жовтолист, І дерева, наче діти, босі** (с. 145); місце: **Я ж сумую за смутком твоїм, На крайнолі розищукою згубу** (с. 137); **В крайсвіт, де грім, людська турбота мчитьсь, Колір весен – березозорий** (с. 62); **На виднополі вистигла рілля Лежить грудьми відкритими до неба** (с. 33); ознака: **В шпиталі тягне бруднотілом** (с. 156); **Квітопінна відгуде хвала І повійка всохне коло плоту** (с. 145); **Спогади ронять На людський диволіст перехожі** (с. 16).

Новотвори, утворені словоскладанням утворилися найчастіше в результаті порівняння: **Де старенький скрипаль відкривав Таємничі міжгір'я-строфи** (с. 28); **Перша вушка-слухітки встромяє в надвечірню симфонію лану** (с. 78). Проте їх виникнення може бути зумовлене і іншими чинниками напр.: **Високий світ у Ірєні Благословенний гордими стежками,**

А не отими зграїно-гробцями (с. 14); **Де світ ловив його захланно-наглий,**

Та не впіймав і ницим не продав (с. 22); **У тінь його прохожі йдуть, Пекучістю-жарінню гнані** (с. 79).

У збірці П. Маха «Плеса» автор використовує 93 неологізми. З них префіксальних утворень – 10 (9,3%); суфіксальних – 50 (46,5%); безсуфіксних – 4 (4,3%); суфіксально-префіксальних – 7 (7,52%); основоскладання – 17 (5,37%).

Створена Петром Махом у збірці «Плеса» авторська номінація вміщує в собі згусток мисленневої й образної енергії митця слова. Вона якнайточніше показує не лише його власне світобачення, а й художньо відтворює національне світовідчуття.

Література

1. Браїлко І. М. Словесні модифікації в поезії Михайла Семенка // Культура слова // Вип. 55-56. К., 2000. – С. 18-21.
2. Вокальчук Г. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект): Монографія / За ред. А. П. Грищенка – Рівне: Перспектива, 2004. – 524 с.
3. Галич В. М. Антропонімія Олєся Гончара: природа, еволюція, стилістика. – Луганськ: Знання, 2002. – 212 с.
4. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: (стилістика та культура мови). – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
5. Мойсієнко А. К. Експресивні відприкметникові назви // Укр. мова і літер. в шк. – 1985. – № 1. – С. 34-37.
6. Паламарчук Л. С. Українська радянська лексикографія. – К.: Наук. думка, 1978. – 203 с.
7. Русанівський В. М. Народження слова // Українське мовознавство. – 1974. – № 2. – С. 46-50.
8. Сологуб Н. М. Мовний світ Олєся Гончара. – К.: Наук. думка, 1991. – 140 с.
9. Стишов В. Ф. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі засобів масової інформації): Монографія. – К.: Вид. Центр КНЛУ, 2003. – 388 с.
10. Юрченко Т. П. Експресивність словотвірних оцінолізмів у прозі П. Загребельного // Культура слова. – Вип. 57-58. – К., 2001. – С. 36-41.

Курдюмова І. А., Крулькевич М. І.

ПРОБЛЕМИ ЛЕКСИКОГРАФІЇ В УСЛОВИЯХ МЕЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Исследование социокоммуникативных процессов в современном трансформирующемся обществе требует более пристального внимания к проблемам языка науки, ядром которого является терминология. И поскольку основная задача систем научной коммуникации – обеспечение эффективного обмена научными документами между создателями и потребителями информации, в центре внимания ученых находятся проблемы лексикографического отражения специальной лексики.

Отечественной и зарубежной лингвистикой накоплен богатый опыт в развитии научных взглядов на организацию социально значимой научной информации способами словарного дела. В работах С. Г. Бархударова, В. П. Даниленко, Л. Л. Кутиной, Е. Н. Толикиной, О. С. Ахмановой, П. П. Денисова, А. В. Суперанской, А. С. Герда, Л. С. Паламарчука определены основные принципы, проблемы, направления терминологической работы.

Переосмысление теории и практики лексикографической работы на основе новой парадигмы знания, функциональной по своей общей направленности, содержится в работах Н. Ю. Шведовой, А. Н. Рудякова и др.

Вопросы коммуникации в межкультурном контексте рассматриваются в работах Л. П. Крысина, Ю. Е. Прохорова, Н. Г. Озеровой, Е. М. Верещагина, В. Г. Костомарова и др.

Вместе с тем ключевые проблемы терминологии: отбор терминов для специальных словарей и способы их определения в специальных словарях различного типа, – сохраняют свою актуальность, приобретая особую остроту в условиях межкультурной коммуникации.

Межкультурная коммуникация понимается нами как адекватное взаимопонимание двух (или более) участников коммуникативного акта, которые принадлежат разным культурам [3, с. 26]. Успешная межкультурная коммуникация в многоэтническом обществе представляет собой, как отмечает Н. Т. Озерова, «жизненно важную потребность» которая возможна «при взаимном познании различных культурных норм и моделей, основанных на определенных культурных и лингвистических универсалиях» [7, с. 33].

Цель данной работы – выявить особенности современной лексикографической фиксации ряда терминов, отражающих ключевые понятия социальных (гуманитарных) наук.

Материалом для наблюдений послужили русские и украинские терминологические словари, а также научные тексты.

Основные задачи работы – изучить особенности текстовой лексикографии с учетом коммуникативно-деятельностных потребностей ученых; определить современные подходы к отражению в специальных словарях корпуса исследуемых терминов.

Поскольку терминологическая лексика, будучи наиболее подвижной частью словарного состава, претерпевает заметные изменения даже в течение небольших периодов в развитии конкретного языка, в ней с наибольшей отчетливостью выявляется тенденция и к изменению состава специальных слов, и к расширению их информационных возможностей путем трансформации значений, как результата познавательной действительности, формирования новых научных парадигм, идей, подходов, методов и др.

Когнитивная парадигма, ставшая ведущей с 80-х годов XX ст., определила интерес лингвистов не только к языковой картине мира, наивной картине мира, но и к концептуальной картине мира отдельной личности. Уникальные познавательные потенции языка, различные способы представления научных знаний в языковых структурах нашло отражение в возникновении значительного пласта специальных слов, в строгом смысле не являющихся терминами: «Головним структуротворчим чинником наукового тексту є термін... Проте існують мовні одиниці, які, попри свою нечисленність, відіграють у науковому тексті неабияку роль. Ідеться про неоніми – слова чи словосполуки, які сконструював автор тексту, щоб дати назву запропонованому новому поняттю» [9, с. 45].

Введение в научный текст неонима предопределяет обязательность пояснений, раскрывающих его значение. Глоссирование широко используется как способ представления специального слова в научном тексте не только при концептуализации, но и при переконцептуализации понятий. Актуализация определенных признаков понятия выявляет не только синхронный динамизм термина как ядерной единицы науки, но и различные субъективные намерения автора, глубинные отношения личности исследователя и мира. При этом используются различные метатекстовые решения. Рассмотрим некоторые из них :

1. Самопрезентация на основе приема остранения. Напр.: «Гармония ассонансов и аллитерации [ас,ал] с архитектурой их расположения в произведении : *аспект геометрии стиха* [авторская терминология]» [1, с. 123]; «Автором этого доклада разработаны некоторые структуры в области стихотворного звука со смыслом к высочайшей утонченности Формы. Это явление он назвал *атомической структурой стиха*» [1, с 121].

Прием остранения в приведенных примерах используется в сочетании с другим – выделением самого неонима. Действие приема графического выделения специального слова может усиливаться в рамках широкого контекста благодаря последовательной реализации в нем системы авторских графических средств. В сочетании с другими графическими средствами (авторские сокращения ключевых слов, написание ключевых слов с заглавной буквы, использование в качестве эквивалента специальных слов математических символов, а также единообразие в шрифтовом выделении неонимов становится важным знаковым средством их репрезентации в условиях широкого контекста – авторской концепции, изложенной в научном тексте.

2. Семантическая идентификация глосс. Напр.: «В третью, когнитивную структуру (или концептуальную структуру, или структуру знаний, или ЗнП, возможны и другие эквиваленты) попадают лишь те сведения, которых там еще нет, – они дополняют или изменяют содержимое базы знаний, (БЗн)» [5, с. 129]. Данный пример отражает динамику метаязыка семантики в развиваемой Н. Н. Леонтьевой информационно-лингвистической модели понимания текста. Нанизывание глосс подчинено задаче адекватного понимания нового концепта и воздействию на адресата. Авторская рефлексия («возможны и другие эквиваленты») отражают функциональный подход к анализу фактов языка.

Текстовая (авторская) лексикография рассматривается нами исходя из коммуникативно-деятельностных потребностей личности – как ее «коммуникативное пространство которое организуется тремя уровнями/ векторами проявления этой личности: ее вербально-семантическими возможностями, когнитивным уровнем присвоенной ею картины мира и прагматическими потребностями ее социальной реализации» [8, с. 15].

На вербально-семантическом уровне глоссирование выявляет готовность личности производить речевые поступки, создавать новые обозначения специальных понятий (неонимы) или формировать новые смыслы, используя существующие обозначения, закрепленные в терминах/прототерминах, предтерминах, квазитерминах, номенах.

На когнитивном уровне текстовая (авторская) лексикография репрезентирует национально-специфическую совокупность понятий, идей, определенным образом структурированную совокупность знаний и представлений, присущих либо конкретной языковой личности, либо тому или иному социуму.

На прагматическом уровне текстовая лексикография выявляет стремление автора в конденсированной форме оперативно дать информацию читателю о новом знании, обеспечив ее адекватное восприятие. Этой стратегии подчинено и соотнесение нового, вводимого автором определения понятия с уже существующим.

Таким образом, текстовая лексикография ориентируется не только на субъективные потребности личности, но и на их реализацию в том или ином социуме в соответствии со сложившимися в нем правилами.

В условиях межкультурной коммуникации возрастает роль словарного описания терминологической лексики. Особенности взаимодействия русского и украинского языков в Украине обуславливаются в настоящее время глубинными трансформациями во всех сферах жизни общества, отражающимися в обоих языках.

Наполнение лексических единиц новыми символами, перемещение семантических признаков из ядра на периферию и наоборот и другие проявления динамики семантической структуры слов выявляются особенно отчетливо в словарной фиксации ключевых слов, входящих в терминологические системы социологии, политологии, этносоциологии, этнополологии, социолингвистики и др.: *этнос, этнический признак, народ, национальность, социальная группа, социальная политика в регионе, регион, региональная социальная политика и др.* Как показывают наблюдения, в словарных определениях рассматриваемых терминов имеются значительные различия.

Расхождения в дефинициях терминов обуславливаются различными факторами:

1. Наличием многозначности терминов в рамках единого терминологического поля и различием в подходах к ее отражению в словарях. Ср.: «Народ – 1) у широкому значенні слова – все населення певної країни або держави; 2) Спільнота людей, що складається з різних соціальних верств, класів, націй, етнопольових груп, об'єднаних у державу; 3) Синонім поняття «етнос» [6, с. 184]. «Народ – спільність людей, що складається з різних соціальних верств, класів, націй, етнопольових груп, об'єднаних у державу... У повсякденному вживанні цього терміну під ним мають на увазі маси, що соціально відокремлені від пануючих або керуючих верств груп суспільства» [11, с.187].

2. Репрезентацією термінами в рамках одної науки різних підходів, ідей, національно-детермінованих стратегій, ціннісних характеристик і др. Напр.: «Этнос (ethnicity) – общая расовая, языковая или национальная идентичность национальной группы» [6, с. 498]; «Этнос (греч.ethnos – племя, народ) – исторически сложившаяся на определенной территории устойчивая совокупность людей, обладающих общими чертами и стабильными особенностями культуры (включая язык) и психологического склада, а также сознанием своего единства и отличия от других подобных образований (самосознанием)» [4, с.464]; «Этнос (гр.ethnos-народ, плем'я) – позачасова, позатериторіальна, позадержавна спільнота людей, об'єднаних спільним походженням (реальним або міфічним), культурою (або деякими її елементами), мовою (часто, але не завжди), історією (справжню або вигаданою), традиціями і звичаями, самосвідомістю та етнізмом (назвою)» [11, с. 103].

3. Репрезентацією термінами понять, сформованих в рамках різних терминологических систем (и разных научных теорий). Так, в этнополологии: «Нація – певна стадія соціалізаційної зрілості етносу, на якій він виступає на арену політичного життя з чітко визначеними власними цілями і намірами з метою реалізації їх у політичній практиці» [6, с.201], «У політології термін «Н» вживається переважно у двох значеннях: як «етнонація» і як «політична Н.» – співгромадянство. Перший трактує Н як суто етнічне утворення, другий – лише як політичне явище» [6, с. 201].

4. Репрезентацією термінами в рамках одної науки понять, що відображають різні соціально-політичні реалії в Росії і Україні. Наглядним прикладом слугує фіксація в словниках термінів *регион, регіональний*. Ср.: «Для реалізації соціальної політики має суттєве значення розуміння регіона як соціально-територіальної общини людей, проживаючих в суб'єкті РФ, – республіке, краї, області, місті федерального значення, автономної області і автономному окрузі». [10, с. 308]; «Регион [лат. regionalis – місцевий, обласний] – 1) група країн, поєднаних спільністю географічного положення; 2) частина країни з характерними, стійкими економічними, культурними, національними зв'язками» [11, с. 236].

Таким образом, лексикографические проблемы в условиях межкультурной коммуникации обусловлены комплексом экстра – и интралингвистических факторов, которые могут быть решены на основе сочетания нормоцентрического подхода, традиционного реализуемого в лингвистике, и новых направлений в теоретической разработке лексикографического описания терминов, ориентируемых на отражение в терминологии когнитивного пространства личности ученого и национально-языкового когнитивного пространства.

Источники и литература

1. Ананов М. Г. Эталонный Звук как воплощение Понятия Абсолюта // Когнитивные сценарии языковой коммуникации. Доклады Международной научной конференции. – Симферополь: изд-во ТЭИ, 2001.
2. Большой Толковый Социологический словарь (Collins) Т.2 (П-Я): пер. с англ. – М.: Вече, АСТ, 1999. – 528 с.
3. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. – М., 1990.
4. Краткий словарь по социологии / Под общ. ред. Д. М. Гвишани, Н. Г. Лапина; Сост. Э. М. Коржева, Н. Ф. Наумова. – М.: Пролитиздат, 1989. – 479 с.
5. Леонтьева М. Н. Три структурных отображения текста: семантическое, информационное, когнитивное // Когнитивные сценарии языковой коммуникации. Доклады Международной научной конференции. – Симферополь, 2001.
6. Малий етнопольовий словник / О. В. Антоноук, В. І. Волобуєв, М. Ф. Головатий та ін. – К.: МАУП, 2005. – 228 с.
7. Озерова Н. Г. Функциональное взаимодействие в русской речи на Украине // Русистика. Сб. науч. тр. Вып.1. – К.: ЦПЦ «Київський університет», 2001.
8. Прохоров Ю. Е. Коммуникативное пространство языковой личности и национальные социокультурные стереотипы речевого общения // национально-культурный компонент в тексте и языке; Материалы II Международ. науч. конф. 7-9 апр. 1999г. Минск: В 3ч. Ч 1 / Отв. ред. С. М. Прохорова. – Мн.: БГУ, 1999.
9. Скороходько Е. Ф. Неоніми в когнітивній та комунікативній структурі наукового тексту (на матеріалі наукового тексту). – Мовознавство, 2004. – № 1.
10. Социальная политика. Энциклопедия / Под ред. д. э. н., проф. Н. А. Волгина и д. ф. н. Т. С. Сулимовой. – М.: изд-во «Альфа-Пресс», 2006. – 416 с.
11. Соціологія: словник термінів і понять. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.

Кикилик І. В.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ МОВ

Поряд з багатьма проблемами, що впливають на якість вітчизняної освіти, особливо в умовах її адаптації до Болонського процесу, виділяється професійна компетентність викладача іноземних мов. На думку більшості авторів, висококваліфікований викладач повинен уміти: 1) визначити рівень навичок тих, хто навчається, і намітити відповідні навчальні завдання; 2) урізноманітнити стиль і методи навчання мов; 3) правильно оцінювати успіхи та недоліки тих, хто навчається; 4) методично грамотно планувати заняття і давати чіткі завдання [1; 3; 4; 8]. Це